МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
Факультет економіки і підприємництва
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Допущено до захисту
“_____” _____ 2023 р.
Зав. кафедри, к.е.н., доцент
_____ Прокопчук О.Т.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКУ

Виконав – студент 2 курсу,
групи 22 м-ф
освітньої програми «Фінанси, банківська справа та страхування»
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
ПОПЕНКО Віталій Ігорович

Науковий керівник – к.е.н., доцент
БОНДАРЕНКО Наталія Вікторівна

Умань -2023

Реферат
на кваліфікаційну роботу:
Удосконалення інструментарію фінансового моніторингу в банку
студента факультету економіки і підприємництва
Уманського національного університету садівництва Попенка В.І.

Аналіз наукових джерел вказує на різноманітні підходи до удосконалення інструментарію фінансового моніторингу в банку. Отже, у цьому дослідженні, яке складається із трьох розділів, використовується інформація з наукових статей та узагальнених даних комерційних банків і Національного банку України.

Загальний об'єм роботи складає 54 сторінок. Робота містить 10 рисунків та 9 таблиць. Кількість використаних джерел становить 64 наукових праці та Інтернет-ресурсів.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в проведенні дослідження теоретичних основ фінансового моніторингу та вивченні інструментарію, який застосовується в банківській сфері.

Для проведення аналізу щодо удосконалення інструментарію фінансового моніторингу в банках були використані різноманітні методи дослідження, включаючи аналіз літературних джерел, емпіричні дослідження, компаративний аналіз, моделювання, статистичний аналіз..

У першому розділі роботи розкрито теоретичні основи ефективності фінансового моніторингу, зокрема визначено поняття ефективності, її складові та фактори, що впливають на неї. У другому розділі роботи проведено оцінку результативності фінансового моніторингу українського банківського сектору, зокрема проаналізовано динаміку виявлених підозрілих фінансових операцій, результати перевірок банків Національним банком України та кількість заблокованих коштів. У третьому розділі роботи розглянуто особливості банківського моніторингу при формуванні та оцінюванні фінансової стійкості банків України, зокрема проаналізовано роль фінансового моніторингу у запобіганні фінансовим ризикам.

Анотація

У кваліфікаційній роботі розглянуто теоретичні та практичні аспекти ефективності фінансового моніторингу в банківському секторі. За результатами дослідження встановлено, що ефективність фінансового моніторингу в банківському секторі України є досить високою. Однак, існують певні недоліки, які можуть бути усунуті шляхом вдосконалення нормативно-правової бази, підвищення кваліфікації персоналу, відповідального за фінансовий моніторинг, та використання сучасних технологій.

Ключові слова: *фінансовий моніторинг, банківський сектор, ефективність, результативність, фінансова стійкість*

The Summary

The qualification work considers theoretical and practical aspects of the effectiveness of financial monitoring in the banking sector. The study found that the effectiveness of financial monitoring in the banking sector of Ukraine is quite high. However, there are certain shortcomings that can be eliminated by improving the regulatory framework, enhancing the skills of the staff responsible for financial monitoring, and using modern technologies.

Keywords: *financial monitoring, banking sector, efficiency, effectiveness, financial stability*

ЗМІСТ

ВСТУП 5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ 7

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНСЬКОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ 18

2.1. Оцінка виконання банками та ефективності заходів безпеки в сфері фінансового моніторингу 18

2.2. Оцінка ефективності системи фінансового моніторингу в банківських установах 25

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО МОНІТОРИНГУ ПРИ ФОРМУВАННІ ТА ОЦІНЮВАННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ 33

ВИСНОВКИ 44

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 47

ВСТУП

Актуальність теми обумовлена кількома факторами: зростаючим ризиком відмивання коштів та фінансування тероризму – з розвитком фінансових технологій та глобальної економіки стає все складніше відстежувати незаконні фінансові потоки. Банки, як ключові суб'єкти первинного фінансового моніторингу, повинні постійно удосконалювати свої інструменти для виявлення та запобігання цим злочинам; змінами у законодавстві та нормативно-правовій базі – міжнародні організації, такі як FATF, постійно розробляють нові рекомендації щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Банки повинні впроваджувати ці рекомендації в свою діяльність, що вимагає удосконалення їхнього інструментарію; потребою в підвищенні ефективності фінансового моніторингу – банки повинні не лише виявляти незаконні фінансові операції, але й робити це швидко та ефективно. Удосконалення інструментарію фінансового моніторингу може допомогти банкам досягти цієї мети.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в проведенні дослідження теоретичних основ фінансового моніторингу та вивченні інструментарію, який застосовується в банківській сфері.

Для досягнення поставленої мети дослідження необхідно вирішити такі завдання:

– розглянути теоретичні основи фінансового моніторингу, зокрема його роль та значення, нормативно-правове регулювання, основні етапи та методи здійснення;

– проаналізувати інструментарій фінансового моніторингу, що використовується в банківській сфері, зокрема методики оцінки ризиків, аналітичні інструменти, програмні продукти;

– оцінити стан та ефективність фінансового моніторингу в банківській сфері України, зокрема рівень дотримання банками вимог законодавства, обсяг виявлених підозрілих операцій, результати співпраці банків з правоохоронними органами;

– розробити пропозиції щодо удосконалення інструментарію фінансового моніторингу в банку, зокрема впровадження нових методик оцінки ризиків, використання аналітичних інструментів на основі штучного інтелекту та машинного навчання.

Об'єкт дослідження визначається як сукупність методів, інструментів та процедур, що використовуються банками для виявлення та запобігання фінансовим злочинам, зокрема відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Предметом дослідження є удосконалення інструментарію фінансового моніторингу в банку.

Методологічна основа дослідження включає в себе використання різноманітних загальнонаукових і спеціальних методів для аналізу та вивчення інструментарію фінансового моніторингу в банку. У межах дослідження ці методи включають аспекти, такі як аналіз літературних джерел, емпіричні дослідження, опитування та інтерв'ю, компаративний аналіз, моделювання, статистичний аналіз. Ці методи взаємодіють для глибокого розуміння та об'єктивного аналізу інструментарію фінансового моніторингу в банку.

Для написання кваліфікаційної роботи використовується різноманітна інформаційна база, що допомагає забезпечити обґрунтованість та комплексність дослідження. Вона включає в себе наукові праці з галузі фінансового моніторингу в банках, а також порівняльний аналіз з іншими банками.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ

Військові події, що розпочалися в 2014 році, та негативні наслідки активної фази конфлікту з початку 2022 року суттєво позначилися на банківських установах України, вимагаючи вжиття ефективних заходів фінансового моніторингу. Ці події призвели до серйозних економічних труднощів та зниження довіри до фінансової системи країни.

Застосування фінансового моніторингу стало невід'ємною частиною стратегій банківських установ для виявлення та управління ризиками, пов'язаними з небезпекою тіньових фінансових операцій. Зміни в економічній ситуації, економічні втрати та загострення соціальних проблем, спричинені військовим конфліктом, створили сприятливий ґрунт для фінансових аномалій та нелегальних операцій.

Банківські установи зазнали тиску через збільшення небезпеки кредитного ризику, недостатню ліквідність та загрозу неплатоспроможності підприємств та господарських суб'єктів. Фінансовий моніторинг допомагає відслідковувати та уникати подібних ризиків, виявляти незаконні фінансові потоки та недобросовісних учасників ринку.

Загалом, в умовах воєнного конфлікту та економічних труднощів важливо розглядати фінансовий моніторинг як необхідний інструмент для забезпечення стабільності та безпеки банківської сфери, а також для попередження негативних наслідків для фінансової системи в цілому.

У сучасний момент економіка України досягла рівня, на якому реалізація зазначених ризиків стала однією з ключових проблем, що приносить загрозу для усієї фінансової системи країни.

У літературі можна знайти такі визначення фінансового моніторингу:

– нормативно-правовий комплекс запобіжних заходів, спрямованих на уникнення використання фінансової системи для легалізації (відмивання) тіньових доходів і капіталів.

– загальна сукупність заходів, які здійснюють суб'єкти фінансового моніторингу з метою виявлення, аналізу та перевірки інформації про фінансові операції, зокрема тих, які можуть мати зв'язок з легалізацією (відмиванням) доходів незаконного походження. Ці заходи спрямовані на передачу відповідної інформації правоохоронним органам.

– конкретний вид державного фінансового контролю, який здійснюють уповноважені державні органи та установи, які обслуговують фінансові операції. Вони відстежують та фіксують фінансові операції, відповідно до визначених законом критеріїв підозрілості. Також аналізують отриману інформацію про сумнівні операції для виявлення схем та механізмів легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, а також фінансування тероризму.

У міжнародній практиці існують кілька моделей фінансового моніторингу, зокрема американська, європейська та західноєвропейська, орієнтована на досвід Німеччини.

В Німеччині банківські та інші фінансові установи проводять ідентифікацію клієнта, якщо сума операції перевищує 15 тисяч євро або при укладенні довгострокових угод, або якщо операція є підозрілою та має ознаки «відмивання» доходів. Щодо європейської моделі, в банках немає конкретного ліміту, при перевищенні якого вони зобов'язані робити звіт про операцію. Лише у випадку, якщо транзакція викликає сумніви, банки можуть повідомити спеціальні органи. Найбільш строга американська система передбачає, що банки повинні повідомляти спеціальні органи про всі операції, що перевищують ліміт у 10 тисяч доларів США. В США передбачена кримінальна відповідальність за відмивання грошей, і законом закріплено перелік з 180 підстав, за якими особа може бути притягнена до відповідальності.

У процесі євроінтеграції на Україну було накладено певні зобов'язання щодо протидії легалізації злочинних доходів. З цієї причини було оновлено законодавство у сфері протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та поширенню зброї масового знищення за останні кілька років. Були прийняті оновлені рекомендації Фінансової дільниці

високого рівня, а також затверджена Стратегія розвитку системи запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, фінансуванню тероризму та поширенню зброї масового знищення до 2022 року.

Українська система фінансового моніторингу має елементи різних моделей, але в основному вона демонструє схожість з американською моделлю. Схематично, структура державного моніторингу представлена так, як показано на рисунку 1.1.

Рис. 1.1. Система фінансового моніторингу в Україні [48]

Головним відповідальним органом за ефективну функціонування системи фінансового моніторингу в Україні є Державна служба фінансового моніторингу України, контроль та регулювання діяльності якої проводиться Кабінетом Міністрів України згідно з Положенням № 537 [45].

Для забезпечення міжнародного співробітництва в сфері фінансового моніторингу Державна служба фінансового моніторингу України має

повноваження: укладати міжнародні міжвідомчі угоди з іншими країнами щодо співпраці; встановлювати партнерські зв'язки з уповноваженими іноземними органами для обміну досвідом та інформацією щодо AML/CFT та розповсюдження зброї масового знищення; забезпечувати взаємодію з міжнародними організаціями, такими як FATF, MONEYVAL та інші; організовувати засідання, формувати комітети та робочі групи, а також проводити наукові конференції з конкретних питань [46].

Зауважимо, що під впливом міжнародного досвіду та у зв'язку з інтеграцією України в ЄС стали актуальними зміни до Закону № 361-IX, внесені Законом України № 524-IX від 04.03.2022. Ці зміни адаптують українське законодавство з питань протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом та фінансування тероризму до вимог четвертої Директиви ЄС 2015/849 [47] та Регламенту ЄС 2015/847, а також до стандартів FATF. Зазначені зміни до Закону № 361-IX включають в себе наступні покращення в різних областях:

– збільшено ліміт для фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, з 150 тис. гривень до 400 тис. гривень, а також скореговано кількість ознак, за якими операції підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу – їх кількість зменшилася, залишившись на рівні 4, а саме: особи з значущою публічною посадою; операції з ризиковими юрисдикціями; операції з готівковими коштами; операції з переказу коштів за кордон та з-за кордону.

– вдосконалено процедуру верифікації та введено «відео ідентифікацію», яка дозволяє виконувати ідентифікацію клієнтів віддалено.

– впроваджено ризик-орієнтований підхід, який надає банкам можливість самостійно визначати рівень перевірки та ризиковості клієнта. Це означає, що клієнти, які мають відносно низькі ризики у зв'язку із проектами, такими як виплата зарплат, стипендій чи пенсій, будуть піддаватися меншій увазі та контролю.

У сфері штрафних санкцій введено нові визначення видів порушень та змінено розміри штрафів за них.

Базовою ланкою національної системи фінансового моніторингу є суб'єкти первинного фінансового моніторингу. Перелік суб'єктів, що входять до даного переліку, регламентовано в законодавстві України, зокрема в Законі України № 361-IX, стаття №5 [52] (рис.1.2).

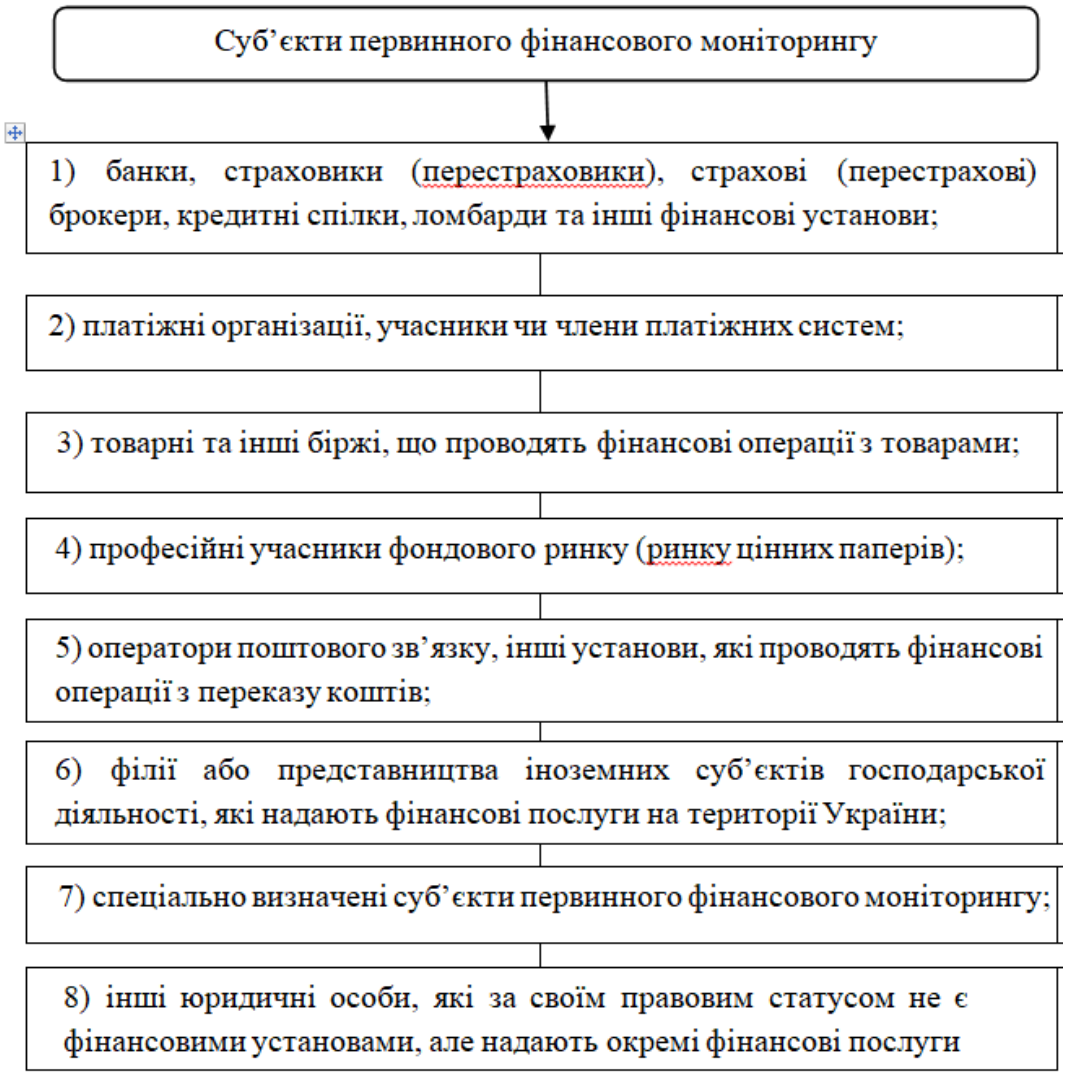

Рис.1.2. Суб'єкти первинного фінансового моніторингу

Суб'єкт, який виконує функції первинного фінансового моніторингу згідно з обов'язками, передбаченими основним законом, має право звертатися із запитаннями до органів виконавчої влади, правоохоронних органів, Національного банку України та юридичних осіб. Останні, у встановленому законодавством порядку, повинні надавати інформацію щодо результатів розгляду подібного запиту.

Аналіз наукових джерел вказує на те, що банківські установи виступають у ролі ключових суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ), оскільки особливості їхньої діяльності передбачають розподіл фінансових ресурсів між різними секторами економіки, що може сприяти виникненню випадків відмивання коштів та фінансування тероризму. Науковий аналіз, представлений у роботі, підтверджує, що банківська сфера зазнає значного зосередження злочинної діяльності, пов'язаної з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

Кожна фінансово-кредитна установа, включаючи банки, несе ризик стати об'єктом різноманітних злочинних процесів у сфері відмивання коштів та фінансування тероризму. Таким чином, необхідність вдосконалення комплексу заходів фінансового моніторингу в фінансово-кредитних установах, зокрема в банках, стає важливим етапом для досягнення та забезпечення фінансової безпеки не лише банківської системи України, але й економіки в цілому.

Досвід фінансових систем за кордоном та в Україні вказує на те, що основним джерелом проникнення злочинних доходів в економіку є фінансові установи, зокрема банки. Саме тому, на шляху створення ефективної системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму велика увага повинна бути приділена регулюванню відносин між різними суб'єктами банківської системи.

Вчений Вітлінський В. В. підтримує думку, що ризик є необхідною частиною банківської діяльності, але реалізація цього ризику, зокрема у формі відмивання коштів та інших злочинів, негативно впливає на діяльність банку та його репутацію. Важливим аспектом є те, що інформація про банки, які втратили ліцензію через участь у відмиванні коштів, є публічною в міжнародній практиці, що сприяє забезпеченню принципу транспарентності у банківській сфері.

Україна активно працює над запобіганням фінансовим злочинам, зокрема, зобов'язуючи банківську систему проводити фінансовий моніторинг для

виявлення підозрілих фінансових операцій та легалізації незаконних доходів клієнтами.

Підкреслимо, що внутрішній контроль – це постійний процес на всіх рівнях роботи банку, спрямований на досягнення мети банку та контроль виконання нормативів. Працюючи відповідно до правових норм та контролюючи ризики, банк забезпечує рентабельне використання активів та допомагає досягти поставлених цілей. Інтереси банку передбачають прибуткову діяльність та недопущення збитків, що визначається як основне завдання для ефективного внутрішнього контролю.

Щодо фінансового моніторингу, його сутність проявляється через виконання основних функцій: ідентифікація економічних процесів, оцінка взаємозв'язків, урахування зовнішніх чинників, що впливають на показники, та забезпечення їх сумісності [7].

Контроль за внутрішнім контролем та моніторингом банку закріплений Постановою Національного банку України від 19.05.2022 р. №65 [48]. Згідно з цим документом, банки повинні мати належну внутрішньобанківську систему протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму та проводити первинний фінансовий моніторинг. Вимагається також створення окремого структурного підрозділу для протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Нагляд за банками за їхньою діяльністю в сфері внутрішнього контролю та моніторингу несе Національний банк України, визначений як орган регулювання та нагляду за банківськими установами. Хоча Закон України «Про Національний банк України» [45] не визначає його як орган фінансового контролю, але ст. 18 ЗУ №361-IX [46] визнає НБУ важливим суб'єктом у системі державного фінансового моніторингу.

Згідно із законом, укладені зміни, які були внесені до ЗУ №361-IX [46] у 2022 році, враховують сучасні тенденції та нововведення. Оновлення стосуються таких аспектів, як дистанційна верифікація клієнтів, використання електронних паспортів для ідентифікації, удосконалення виявлення кінцевих

бенефіціарних власників, введення процедури whistle-blowing, нові правила роботи з клієнтами та критерії ризику.

Таким чином, національна система фінансового моніторингу в Україні ефективно регулюється Національним банком, який взаємодіє з банками для забезпечення дотримання нормативів та виявлення фінансових порушень.

Аналіз Положення №65 [47] вказує на те, що заходи щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму у банківській галузі описані загально, без конкретизації конкретних заходів чи механізму дії. Схоже, що Національний банк України (НБУ) передбачає, що банки, працюючи в ізоляції, не можуть гарантувати виконання вимог протидії, що застосовується до додаткового дослідження та розробки відповідного механізму для банків.

Ми розділили функції банку на дві категорії - запобіжні та ті, що спрямовані на протидію відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, та зобразили їх у вигляді схеми (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Основні функції оперативної роботи системи запобігання та протидії легалізації доходів клієнтів банку [54]

Об’єкт контролю на внутрішньому рівні установи – це загальний стан системи прийняття рішень у банку. Іншими словами, контролюється діяльність керівника підрозділу фінансового моніторингу та членів правління банку на відповідність встановленим нормам щодо прийняття ризику легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

На макрорівні об’єктом контролю є ефективність превентивних заходів, спрямованих на запобігання та нейтралізацію шкідливого впливу на економічні інтереси держави через політику банку, яка повинна відповідати стандартам протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Ефективне функціонування системи внутрішнього контролю банку беззаперечно вимагає наявності кваліфікованих співробітників. Серед них – відповідальний за систему контролю та керівники/працівники відділів, які непосредственно взаємодіють з клієнтами та приймають участь у фінансовому моніторингу, такі як відділ обслуговування корпоративних клієнтів, відділ обслуговування фізичних осіб, відділ валютного контролю, відділ загального кредитування, відділ платіжних систем, відділ управління цінними паперами та юридичний департамент.

Суттєвим елементом внутрішньобанківського контролю є комплаєнс, або, іншими словами, відповідність банком законодавству, нормативно-правовим вимогам та етичним нормам у сфері бізнесу, сприяючи тим самим прозорій діяльності банківських установ.

У міжнародній практиці поняття «комплаєнс» вже давно використовується, і воно означає «відповідність вимогам». Згідно з International Compliance Association, «комплаєнс» офіційно визначається як відповідність дій законам, дотримання набору правил і норм або інших встановлених вимог.

Науковці Колодізєв О. М. та Правдива Л. розуміють термін «комплаєнс» як забезпечення відповідності банківської діяльності визначеним законам та правилам, нормативно-правовій базі, маючи на меті забезпечити безпечну діяльність. Термін «комплаєнс» в українському середовищі недавно з'явився і в основному використовується в банківській сфері. У зв'язку з цим важко точно

визначити поняття «комплаєнс» на законодавчому рівні в Україні, а також його попереджувальні заходи та процедури виконання, оскільки це питання не чітко врегульоване. Тим не менше, термін «комплаєнс» використовується в регуляторних документах Національного банку України. Крім того, Базельським комітетом з банківського нагляду були розроблені та опубліковані принципи організації комплаєнсу в банківських інституціях [7]. Схематично ми зобразили структуризацію даних принципів на рисунку 1.4.

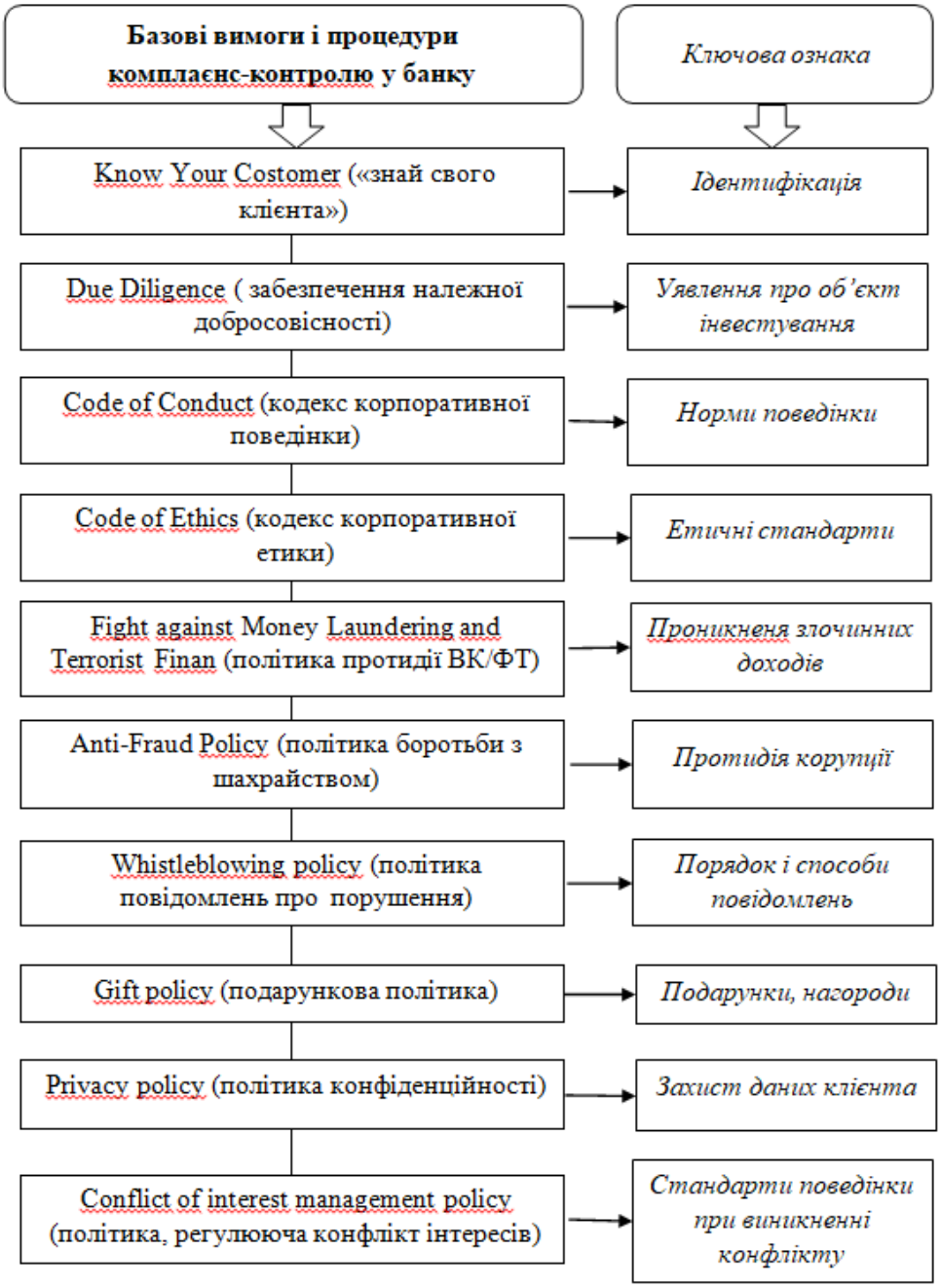

Рис.1.4. Схема базових вимог і процедур комплаєнс-контролю в банку

Звернімо увагу на те, що кожен банк має створити власну систему комплаєнс з метою контролю за виконанням законодавства України, нормативів, правил, внутрішніх політик, стандартів і кодексів, які стосуються його діяльності. Відповідальність за діяльність системи комплаєнс покладена на Спостережну раду банку, яка може схвалювати політику банку з дотримання законодавства та внутрішніх процедур, включаючи положення про систему комплаєнс, розроблені Правлінням банку. Загалом слід відзначити, що вітчизняні банки тільки починають впровадження системи комплаєнс, хоча досвід зарубіжних колег свідчить, що такі системи успішно функціонують в багатьох банках, сприяючи досягненню позитивного фінансового результату. Крім того, на міжнародному рівні визначені загальні принципи побудови ефективної системи комплаєнс, які визначають механізм та регламент комплаєнс-контролю.

.

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ УКРАЇНСЬКОГО БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

2.1. Оцінка виконання банками та ефективності заходів безпеки в сфері фінансового моніторингу

Банківські установи, через особливості своєї діяльності, часто фігурують у схемах відмивання коштів та фінансування тероризму з боку своїх клієнтів. Саме через це Національний банк України застосовує до них різноманітні профілактичні та обмежувальні заходи. З урахуванням цього, необхідно провести аналіз діяльності банків у контексті дотримання ними заходів безпеки в системі фінансового моніторингу. Такий підхід визначає мету даного розділу - узагальнувати практичний досвід діяльності банків в Україні з питань безпеки в системі фінансового моніторингу.

Згідно з висловленням Внукової Н. М. [16], ризик виникнення та реалізації сумнівних або незаконних операцій найбільше загрожує саме банкам, платіжним системам та операторам поштового зв'язку. Для перевірки достовірності цього твердження, проведемо аналіз динаміки кількості повідомлень про фінансові операції, що надійшли до Державного фінансового моніторингу (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка кількості повідомлень про фінансові операції від банків та небанківських установ, шт., [29]

Рік	Банківські установи	Небанківські установи
2018	6260727	59049
2019	7940799	72701
2020	9871608	98184
2021	11327040	110334
2022	4675432	50105

Як видно з таблиці 2.1, банки є найактивнішими учасниками, які надсилають повідомлення до Державної служби фінансового моніторингу України, підпадаючи під сферу фінансового моніторингу. Загальна динаміка кількості повідомлень показує зростання до 2021 року, але різкий спад в 2022

році. Ця тенденція може бути пояснена постійними оновленнями та змінами в законодавстві, зокрема прийняттям законодавчої бази [1]. Однак протягом кожного з розглянутих років банки залишалися основними інформувальниками серед суб'єктів фінансового моніторингу. Давайте розглянемо, які саме повідомлення надсилались до Державної служби фінансового моніторингу України, розглядаючи різновиди фінансового моніторингу, до яких вони відносилися (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Дані, отриманні ДСФМУ, стосовно фінансових операцій врозрізі ознак фінансового моніторингу

Рік	З ознаками обов'язкового моніторингу	З ознаками внутрішнього моніторингу	З ознаками обов'язкового та внутрішнього моніторингу	Надійшли на запит від ДСФМУ
2018	93,76	4,99	1,21	0,04
2019	95,24	3,72	0,91	0,13
2020	96,9	2,6	0,4	0,003
2021	96,99	2,5	0,5	0,004
2022	96,54	3,1	0,35	0,01

Більшість повідомлень, а саме понад 93% протягом весь період аналізу, мають характеристики, які обумовлюють їх обов'язкове включення до процесу фінансового моніторингу. З надходженням повідомлень на запит для відстеження фінансових операцій ситуація інша, оскільки цей тип повідомлень складає менше 0,1% від загальної кількості.

Аналізуючи динаміку показників, можна відзначити, що з 2018 по 2021 рік спостерігалося зростання частки операцій, які підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу, та зменшення частки операцій, для яких необхідний внутрішній фінансовий моніторинг. Проте ситуація змінилася в 2022 році, і тенденції цих показників стали протилежними, що пов'язано з оновленням законодавства наприкінці 2021 року.

Відповідно до Закону України [45], існують чотири види операцій, які мають підвищений ризик і обов'язково підлягають моніторингу: операції,

пов'язані з PEPs, членами їх сім'ї та/або особами, пов'язаними з політично значущими особами; міжнародні перекази, зокрема до офшорних зон; операції з готівкою; операції, в яких учасник/банк із країни, яка не виконує рекомендації FATF, якщо сума операції дорівнює чи перевищує 400 тис. грн (30 тис. грн для суб'єктів господарювання у сфері лотерей та/або азартних ігор) [45]. Також згідно зі статтею 5 цього закону [361-IX], операції, пов'язані із іноземними фінансовими установами, іноземними публічними діячами та членами їх сімей, клієнтами, до яких застосовані санкції, а також клієнтами, які мають місце проживання (перебування, реєстрації) у державі з переліку офшорних зон, розглядаються як операції з підвищеним рівнем ризику [45]. Постанова Правління НБУ [47] також відносить до зони високого ризику операції клієнтів, які займаються віртуальними активами, а також клієнтів, щодо яких банк має підозру в їхній участі в операціях ВК/ФТ або інших злочинах, і які можуть бути пов'язані з компаніями-оболонками [47]. Таким чином, банк має підсилити ідентифікацію таких операцій та проводити додаткові перевірки клієнтів, що здійснюють їх.

Операції, які вважаються низьким рівнем ризику, включають прості транзакції, при цьому особа, що здійснює їх, не підозрюється у здійсненні операцій ВК/ФТ. Це може охоплювати операції з участю органів державної влади, дипломатичних представництв іноземних держав, публічних юридичних осіб, акції яких в лістингу міжнародно визнаних бірж, осіб, які використовують рахунки для отримання зарплати та соціальних виплат, а також підприємств житлово-комунального господарства. Такі операції не залучають особливу увагу банку та не проходять ретельну ідентифікацію та деталізацію.

Згідно з останнім річним звітом Національного банку України за 2022 рік [49] та ключових показників, які подаються у цих звітах, кількість активних банків на кінець 2022 року становила 74. Загалом розглядається доцільним проаналізувати статистику, пов'язану з кількістю активних банків, яку ми представили на рис. 2.1.

Рис.2.1. Статистика діючих банків Україні, шт

Як відображено на рис. 2.1, спостерігається зменшення кількості активних банків протягом усього аналізованого періоду. Ця тенденція виникла після фінансової кризи 2014-2015 років, при цьому недостатня прозорість банківської діяльності та прив'язаність до олігархічних кланів призвели до стрімкого зменшення їх кількості. Наприклад, до 2014 року Національний банк України не мав повної інформації щодо всіх кінцевих бенефіціарів банків-резидентів України, що свідчило про корумпованість банківської системи того періоду. Практика підтверджує, що саме маловідомі банки, не маючи певного рейтингу, використовували для ВК/ФТ та переведення коштів в офшорні зони, обслуговуючи обмежене коло власних клієнтів без врахування реальних потреб економіки.

Державна служба фінансового моніторингу України (ДСФМУ) акцентує увагу на тому, що використання готівки як найлегшого інструменту для відмивання доходів є актуальною та проблемною проблемою як для України, так і для інших країн світу [68].

З урахуванням вищевказаного, доцільно провести аналіз динаміки готівкового обігу в Україні (рис. 2.2).

Як можна відзначити на рис. 2.2, наявність готівки в касах банків та її обіг активно зростали протягом усього періоду, який був об'єктом аналізу. Станом на 2022 рік, сума готівки в обігу збільшилася на 133,4 млрд гривень, або на 31,4% (в порівнянні з 2021 роком, збільшення готівки в обігу склало 24,9 млрд гривень, або 6,2%).

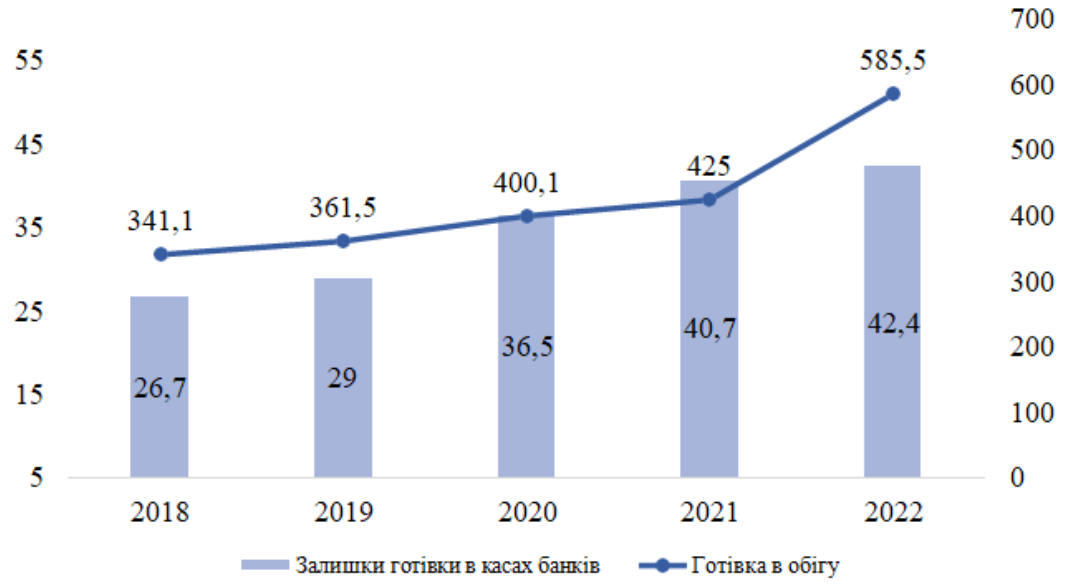

Рис. 2.2. Готівка в обігу та залишки готівки в касах банків, млрд грн, [49]

Ця тенденція пояснюється збільшеним бажанням людей накопичувати кошти, а також зрослий попит на ліквідні активи через нестабільність, спричинену поширенням COVID-19 та введенням тривалого карантину. Подібні динаміки також відзначалися в інших країнах світу.

У рамках даного дослідження слід проаналізувати сучасний стан банківської системи України, щоб уточнити наші висновки щодо ефективності фінансового моніторингу та його впливу на фінансовий стан банків у різні періоди.

Проведемо аналіз результатів діяльності комерційних банків України протягом розглядуваного періоду (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Фінансові результати банківської діяльності України, млн грн [23]

Рік	Доходи	Витрати	Результат діяльності
2018	190 691	350 078	-159 388
2019	178 054	204 545	-26 491
2020	204 554	182 215	22 339
2021	243 102	184 746	58 356
2022	250 171	210 445	39 727

Як можна спостерігати з таблиці 2.3, протягом аналізованого періоду відзначалася тенденція до зростання фінансових результатів банків. У 2018 році

банківська система України зазнала рекордних втрат, що було обумовлено формуванням резервів для покриття проблемних кредитів Приватбанку. Подальший період характеризується позитивними тенденціями, оскільки банки почали виходити з кризи.

Незважаючи на позитивні тенденції до 2021 року, у 2022 році фінансові результати банків зменшилися на 18 629 млн гривень, склавши 39 727 млн гривень. Це пояснюється виникненням коронакризи та введенням карантинних заходів, які негативно вплинули на всі галузі економіки, включаючи банківський сектор. Формування резервів для покриття очікуваних збитків стало головною причиною погіршення фінансового результату сектору у 2022 році, як підтверджено звітом НБУ за цей період. Також негативно вплинуло загальне зниження бізнес-активності під час карантину та зменшення попиту на кредити та банківські послуги.

Основним джерелом доходів для банка є надання кредитів, тому проаналізуємо обсяги надання банками кредитів, в розрізі суб'єктів на табл 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка обсягу кредитів, наданих банками України, млн. грн [23]

Рік	Кредити, що надані органам державної влади	Кредити, що надані суб`єктам господарювання	Кредити, що надані фізичним особам	Кредити, надані небанківським фінансовим установам
2018	1 427	847 092	157 385	20
2019	1 517	864 412	170 774	42
2020	2 865	919 071	196 859	66
2021	4 724	821 936	206 737	33
2022	11 641	749 335	199 561	60

Як видно з таблиці 2.4, обсяг виданих кредитів досяг максимального рівня у 2020 році, а подальше зростання темпів кредитування сповільнилося. Головним чином, спостерігалося збільшення кредитів фізичним особам на повсякденні потреби, особливо в банках, що спеціалізуються на цьому виді послуг, завдяки зростанню реальних доходів населення та високій дохідності таких фінансових продуктів для банків.

У 2021 році відбулося скорочення суми наданих кредитів, зокрема кредитів, що надавалися суб'єктам господарювання. Це стало наслідком закриття кредитів державних монополій та дочірніх компаній міжнародних груп. З іншого боку, збільшилася потреба населення в кредитах, що пояснюється зростанням доходів населення.

2022 рік можна описати зниженням темпів кредитування як фізичних, так і юридичних осіб. За умов пандемії COVID-19 та введення карантину, доходи населення зменшилися, а негативні очікування зросли, що призвело до зменшення попиту на кредитні продукти. З метою підтримки малих підприємств, що зазнали втрат від карантинних обмежень, уряд впровадив державні програми, які передбачали часткову компенсацію відсоткових ставок та надавали державні гарантії за кредитами, що частково поліпшило ситуацію.

Також важливо провести аналіз ситуації з депозитами клієнтів у банках протягом розглянутого періоду, що дозволить оцінити рівень довіри до банків та розглянути доступні кошти, що перебувають у розпорядженні банків. Графічне відображення динаміки наведено на рисунку 2.3.

Рис. 2.3. Динаміка темпів приросту депозитів, залучених банкамиУкраїни, млн. грн [23]

Як вказано на рисунку 2.3, кошти клієнтів у банках відзначались тенденцією до збільшення протягом всього розглянутого періоду. Головним

фактором, що призвело до цього зростання, були вклади фізичних осіб, однак у 2021 та 2022 роках також відбулося збільшення завдяки коштам суб'єктів господарювання. Навіть у 2022 році, коли панічні настрої вплинули на різні сфери, вкладники залишалися стабільними, і ситуація залишалася під контролем.

Отже, у цьому розділі ми досліджували участь і роль банків у фінансовому моніторингу і можемо зробити висновок, що банки є основними учасниками Системи Первинного Фінансового Моніторингу (СПФМ), на яких залежить фінансова безпека всієї української економіки. Аналіз стану банківської системи України підтверджує, що вони наразі активно працюють та збільшують свої доходи, не зважаючи на кризові явища.

2.2. Оцінка ефективності системи фінансового моніторингу в банківських установах

Система фінансового моніторингу, подібно до будь-якої іншої системи, повинна функціонувати та проявляти конкретні результати, інакше її використання стає необґрунтованим. Ефективність фінансового моніторингу визначає ступінь економічної безпеки в країні, впливає на рівень економічної злочинності і обсяг тіньового сектора. Таким чином, аналіз ефективності цієї системи є невід'ємною складовою. У цьому розділі ми проведемо оцінку ефективності фінансового моніторингу в банківському секторі за методикою, розробленою науковцями Д'яконовою І. І. та Шиян Д. В. [26].

Враховуючи головну мету фінансового моніторингу - запобігання та протидія легалізації доходів та фінансуванню тероризму, можна використовувати такі показники для оцінки доцільності функціонування цієї системи в Україні: відношення суми щорічно виявлених незаконних операцій до реального ВВП. Цей показник взятий з річних звітів Державної служби фінансового моніторингу (ДСФМУ) [30].

Рівень тіньової економіки в Україні в порівнянні з обсягом реального ВВП, наданий у статистичній інформації Міністерства економіки [27].

Для оцінки результатів окремих структур фінансового моніторингу (фінансової розвідки, правоохоронних та наглядових органів) ми використовуватимемо такі показники, що наведені у звітах ДСФМУ:

Кількість повідомлень від банків про підозрілі фінансові операції, для оцінки прозорості фінансового моніторингу банківського сектору.

Кількість повідомлень, над якими почали проводити розслідування в ДСФМУ, у відсотковому відношенні до загальної кількості коректних повідомлень. Цей показник дозволяє оцінити обґрунтованість наданих повідомлень Службі фінансового моніторингу, оскільки включає лише ті, що містять ознаки незаконної легалізації доходів чи фінансування тероризму.

Відношення кількості розпочатих кримінальних справ до загальної кількості переданих документів ДСФМУ до правоохоронних органів. Цей показник вказує на кількість справ, що фактично містять ознаки легалізації або фінансування тероризму, та дозволяє зробити висновок про результативність роботи ДСФМУ. Співвідношення кількості застосованих штрафів чи інших санкцій до кількості проведених інспекційних перевірок загалом. Для банківського сектору цим наглядовим органом виступає Національний банк України (НБУ). Цей показник дозволяє оцінити ефективність роботи НБУ, як суб’єкта нагляду за дотриманням банками законодавства у сфері протидії легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом.

Кількість кримінальних справ, щодо яких винесено вирок суду, у відсотковому відношенні до загальної кількості відкритих кримінальних проваджень, що стосуються показань ДСФМУ. Цей показник надасть інформацію про ефективність роботи правоохоронних та судових органів у сфері запобігання фінансовим злочинам.

Для подальшого аналізу ефективності фінансового моніторингу важливо провести нормалізацію показників. Для створення правильного набору індикаторів необхідно забезпечити їх інформаційну однозначність. З цією метою показники з таблиці 2.5 будуть розділені на стимулятори та дестимулятори.

Таблиця 2.5

Показники ефективності фінансового моніторингу банківського сектору України, % [30, 29]

Показник	Умовне позначення	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.
Сума можливої легалізації, (% до реального ВВП)	x1	2,25	2,43	11,27	2,51	1,99
Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні, (у % від обсягу реального ВВП)	x2	33	32	29	27	30
Частка повідомлень від банків, (% від загальної кількості)	x3	98,10	98,71	98,66	98,82	98,55
Частка кількості повідомлень відібраних для активної роботи, (% від загальної кількості)	x4	4,52	4,95	5,26	4,63	25,92
Частка матеріалів, за якими порушені кримінальні справи, (% до кількості переданих справ)	x5	12,86	9,27	12,85	11,98	7,63
Частка кримінальних справ заякими винесено вирок, (% до кількості кримінальних справ)	x6	61,84	57,58	17,50	72,90	35,44
Частка виявлених порушень у банках, (% до кількості перевірок)	x7	65,56	100,00	37,61	50,55	15,13
Частка обсягів асигнувань на утримання уповноваженого органу, (% до видатків бюджету)	x8	0,0039	0,0167	0,0067	0,0080	0,0088

При подальших розрахунках головного показника буде встановлено прямий зв'язок з показниками-стимуляторами і обернений зв'язок з показниками-дестимуляторами. До групи дестимуляторів відносяться показники доцільності та економічності (x1, x2, x8), а до групи стимуляторів – показники результатів роботи Державної служби фінансового моніторингу (x3, x4, x5, x6, x7).

$$z_i = \begin{cases} \frac{x_i}{x_{max}} \\ \frac{x_{min}}{x_i} \end{cases}$$

де z_i – нормалізований показник, що відповідає *i*-му року;

x_i – показник в ряду динаміки, що відповідає *i*-му року;

x_{max} – максимальний показник в ряду динаміки;

x_{min} – мінімальний показник в ряду динаміки [26].

Отримані нормалізовані значення показників згідно з формулою (2.1) представлено в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Нормалізовані показники ефективності фінансовогомоніторингу в Україні

Показник	Умовне позначення	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.
Сума можливої легалізації	z_1	0,88	0,82	0,18	0,79	1,00
Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні	z_2	0,82	0,84	0,93	1,00	0,90
Частка повідомлень від банків	z_3	0,993	0,999	0,998	1,000	0,997
Частка кількості повідомлень відібраних для активної роботи	z_4	0,17	0,19	0,20	0,18	1,00
Частка матеріалів, за якими порушені кримінальні справи	z_5	1,00	0,72	1,00	0,93	0,59
Частка кримінальних справ за якими винесено вирок	z_6	0,85	0,79	0,24	1,00	0,49
Частка виявлених порушень у банках	z_7	0,66	1,00	0,38	0,51	0,15
Частка обсягів асигнувань на утримання уповноваженого органу	z8	1,00	0,23	0,58	0,49	0,44

На наступному етапі розрахунків, нам необхідно визначити вагові коефіцієнти для кожного з нормалізованих показників, а також вагові коефіцієнти для загальної групи нормалізованих показників, що обов'язково використовується при розрахунку інтегрального показника. Це буде виконано

за допомогою правила Фішера, яке дозволяє визначити ступінь важливості показників, враховуючи їхнє порядкове ранжування. Значущість кожного показника буде визначена за допомогою формули (3):

$$r_i = \frac{2*(N-i+1)}{(N+1)*N}$$

де r_i – ваговий коефіцієнт *i*-го показника сукупності;
N – кількість показників сукупності;
i – порядковий номер (ранг) показника сукупності [31].

Отримані вагові коефіцієнти для первинних і агрегованих показників представлені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Звіт про фінансовий моніторинг банківського сектору України: ранги та вагові коефіцієнти для агрегованих показників ефективності

Показник	Ранг	Ваговий коефіцієнт (r_i)	Агрегований показник	Ранг	Ваговий коефіцієнт (r_i)
Сума можливої легалізації	1	0,6667	Агрегований показник доцільності	1	0,5000
Інтегральний показник рівня тіньової економіки в Україні	2	0,3333			
Частка повідомлень від банків	1	0,3333	Агрегований показник результативності	2	0,3333
Частка кількості повідомлень відібраних для активної роботи	2	0,2667			
Частка матеріалів, за якими порушені кримінальні справи	3	0,2000			
Частка кримінальних справ за якими винесено вирок	4	0,1333			
Частка виявлених порушень у банках	5	0,0667			
Частка обсягів асигнувань на утримання уповноваженого органу	1	1	Агрегований показник економічності	3	0,1667

Отже, ми вже здійснили розрахунок всіх нормалізованих первинних показників та відповідних їм вагових коефіцієнтів. Тепер настав час розрахувати агреговані показники ефективності та, використовуючи лінійну математичну модель інтегрального показника (метод зважених сум), отримати інтегральний показник ефективності роботи системи фінансового моніторингу за допомогою формули (2.3).

$$I = \sum_{i=1}^{n} a_i z_i, \quad \sum a_i = 1, 0 \leq a, z_i \leq 1$$

де I – інтегральний показник ефективності;

a_i – вагові коефіцієнти, що визначають ступінь внеску і-го показника в інтегральний індекс;

z_i – нормалізовані показники ефективності фінансового моніторингу.

Результати розрахунку представлені в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Агреговані показники ефективності фінансового моніторингув Україні

Показник	2018р.	2019р.	2020р.	2021р.	2022р.
Агрегований показник доцільності	0,8600	0,8267	0,4300	0,8600	0,9667
Агрегований показник результативності	0,7336	0,6996	0,6433	0,7346	0,7923
Агрегований показник економічності	1	0,23	0,58	0,49	0,44
Інтегральний показник ефективності	0,8412	0,6849	0,5261	0,7565	0,8208

Отже, ми провели розрахунки основного показника, який надасть нам можливість оцінити ефективність роботи системи фінансового моніторингу в Україні. Можна візуалізувати інтегральний показник ефективності у графічному вигляді, використовуючи криву, що представлена на рис. 2.4.

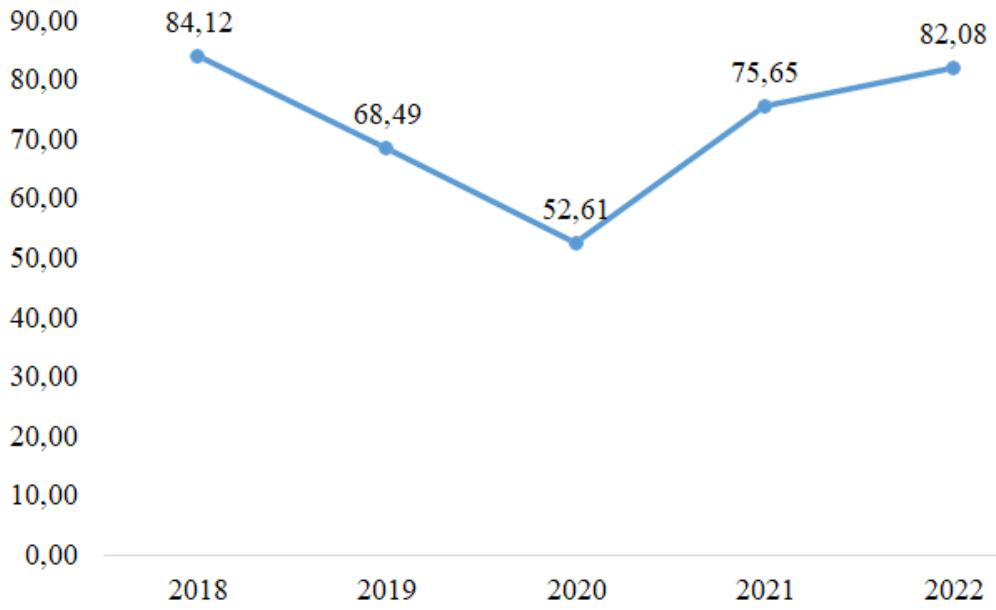

Рис. 2.4. Динаміка інтегрального показника ефективності фінансового моніторингу в Україні

Отже, при огляді діаграми на рисунку 2.4 можна визначити, що показник ефективності фінансового моніторингу в Україні проявляє неоднозначні тенденції. У 2018 році цей показник склав 84,12%, що можна пояснити успішною роботою правоохоронних органів, які вивчили значну кількість справ, наданих Державною службою фінансового моніторингу України (ДСФМУ), і винесли рішення. Така тенденція також обумовлена тим, що у 2018 році більшість закритих справ стосувалися розслідувань періоду 2014-2015 років, щодо фінансових операцій, проведених колишніми високопосадовцями. Після 2018 року відзначається зниження ефективності фінансового моніторингу - 68,49% у 2019 році та 52,61% у 2020 році. Це можна пояснити виявленням фінансових операцій у 2020 році, що мали зв'язок із відмиванням коштів та фінансуванням тероризму на рекордну суму 347,4 млрд грн, що стало найбільшою сумою протягом аналізованого періоду. Загалом протягом 2019-2020 років ДСФМУ активно співпрацювала з міжнародною спільнотою і вдосконалювала національну систему фінансового моніторингу. На важливі досягнення в 2020 році слід відзначити координаційні заходи з удосконалення національної системи фінансового моніторингу, що випливають із результатів п'ятого раунду оцінки України Комітетом MONEYVAL, а також презентацію удосконаленої Методики національної оцінки ризиків відмивання коштів та фінансування тероризму в Україні.

У 2021 році показник ефективності зросло, досягнувши рівня 75,65%. Обсяг можливої легалізації коштів помітно скоротився у порівнянні з попереднім роком і становив 92,2 млрд грн, а також відбулося зменшення тіньової економіки. У 2021 році зафіксовано найвищу кількість винесених вироків у справах ДСФМУ протягом розглядуваного періоду. Це комплексний факторів пояснює зростання інтегрального показника ефективності. В цілому, протягом 2021 року Державна служба фінансового моніторингу України активно працювала над удосконаленням та гармонізацією національного законодавства зі світовими стандартами, підтримувала міжнародну співпрацю та проводила національну оцінку ризиків у цій сфері. Зокрема, було оновлено

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [45]. Це оновлення законодавства було здійснено для впровадження четвертої та частково п'ятої директив ЄС щодо протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму.

Як можна побачити на рис. 2.4, у 2022 році показник ефективності сягнув 82,08%, що є практично найвищим значенням протягом вивченого періоду, за винятком 2018 року. У цьому році сума можливої легалізації коштів була мінімальною порівняно з іншими роками і становила 76 млрд грн. Також, у 2022 році частка звернень від СПФМ, які були прийняті до роботи, склала 25% від загальної кількості, що суттєво вище, ніж в інших роках, коли цей показник не перевищував 5,5%. Загалом, протягом 2022 року ДСФМУ продовжувала активно працювати над удосконаленням чинного законодавства та впровадженням міжнародних стандартів. Отже, аналіз інтегрального показника ефективності фінансового моніторингу банківського сектору дозволяє зробити кілька важливих висновків: зростання частки матеріалів, які були взяті до активної роботи ДСФМУ, свідчить про поліпшення ефективності роботи СПФМ, включаючи банки, і активну діяльність системи фінансового моніторингу в цілому. Зменшення можливої суми легалізації коштів свідчить про підвищену ефективність заходів протидії фінансовим злочинам, що позитивно впливає на економіку країни. Мінімізація виявлених порушень у банках у 2022 році вказує на поліпшення внутрішнього моніторингу у банках та підвищення загальної безпеки банківського сектору.

Отже, можна зробити висновок, що ефективність фінансового моніторингу в банківській сфері зростає та постійно удосконалюється. Це підтверджується нашими розрахунками у даному розділі. Позитивним фактором також є те, що система протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом у банківському секторі України постійно модернізується та оновлюється, використовуючи міжнародний досвід на основі сучасного законодавства, що відповідає світовим стандартам.

РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО МОНІТОРИНГУ ПРИ ФОРМУВАННІ ТА ОЦІНЮВАННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

Таким чином, Держфінмоніторинг активно займається попередженням та протидією фінансовим операціям, працюючи в тісній взаємодії з банками та іншими фінансовими установами, що суттєво впливає на розвиток системи фінансового моніторингу. Варто зауважити, що Держфінмоніторинг переходить до використання новітніх технологій, включаючи єдину інформаційну систему у сфері запобігання легалізації доходів, фінансування тероризму та поширення зброї масового знищення. Ця система, яка працює цілодобово, використовує передові інформаційні технології, зокрема сервіси системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів «Трембіта» та технології прикладного програмного інтерфейсу (API).

У межах цієї системи Держфінмоніторинг використовує програмне забезпечення для обміну інформацією через «Трембіта», взаємодіючи з сервісами Міністерства внутрішніх справ, такими як «Перевірка знаходження особи у розшуку», «Перевірка паспортних документів серед недійсних» і «Перевірка паспортних документів серед викрадених та втрачених». Зокрема, Держфінмоніторинг взаємодіє із інформаційними базами Міністерства юстиції, зокрема з Державним реєстром речових прав на нерухоме майно. Однак, несмотря на ці зусилля, існують певні виклики у сфері цифровізації, такі як інфраструктурні обмеження, проблеми з роботою Інтернету та питання довіри до цифрового середовища обробки інформації.

Для подолання цих викликів у розвитку цифровізації в сфері фінансового моніторингу, слід реалізувати різні напрями, як показано на відповідному рисунку. Узагальнено, регулювання системи фінансового моніторингу в умовах цифровізації визначається тісною взаємодією серверів та баз даних державних інституцій, які мають необхідні дані для забезпечення об'єктивного та повноцінного фінансового моніторингу.

Ключовим елементом єдиної інформаційної системи є Інтернет, за допомогою якого взаємодіють усі учасники обміну інформацією.

Рис. 3.1. Напрями впровадження цифровізації в сферу проведення фінансового моніторингу в Україні

Загалом, розглядане цифрове підхід до фінансового моніторингу обіцяє полегшити доступ до послуг у цій сфері, знизити ризик зловживань та корупції у фінансовій сфері через перехід більшості операцій у електронний формат, а також зменшити витрати на фінансові операції, пов'язані з обігом готівки. Однак, важливо вирішувати існуючі проблеми та перешкоди, які можуть виникнути під час впровадження цифрових ініціатив у сфері фінансового моніторингу.

Механізм управління фінансовою стійкістю охоплює різні суб'єкти та інструменти. Крім об'єкта управління, до управлінських суб'єктів відносяться зовнішні та внутрішні складові. На макроекономічному рівні зовнішні суб'єкти представлені законодавчими, фінансово-контрольними і

державними органами регулювання. Важливим гравцем серед них є Національний банк України. На мікроекономічному рівні внутрішні суб'єкти включають керівництво комерційного банку та органи управління фінансовими ресурсами та ризиками.

Поміж методів, які використовують суб'єкти управління фінансовою стійкістю банків, важливе місце в механізмі приділяється інструментам управління. Ці інструменти включають економічні й адміністративні засоби, які застосовують органи банківського нагляду, регулювання та контролю з метою забезпечення фінансової стійкості банків.

Важливе місце належить впливу грошово-кредитної політики центрального банку, встановлення економічних нормативів діяльності банків, вимог щодо створення страхових та резервних фондів, ліцензування банківської діяльності, аудиту, підвищення прозорості фінансової звітності банків, окрім цього, вживання відповідних заходів щодо реорганізації та реструктуризації проблемних банків.

Формування ефективної управлінської політики у банківській діяльності потребує всебічного обґрунтування пріоритетних напрямів і шляхів проведення моніторингу банківських операцій для досягнення динамічного, збалансованого та стабільного функціонування банківської системи. Тому для стабільності функціонування банківської системи необхідні нові ефективні інструменти моніторингу. Більше того, моніторинг виступає як важлива складова при прийнятті рішень як стосовно банківської системи в цілому, так і в окремому банку. В основу здійснення моніторингу банківської діяльності мають бути покладені конкретні методологічні принципи та здійснені відповідні заходи для радикального підвищення ефективності використання моніторингових систем та вдосконалення роботи працівників та управлінців, що здійснюють моніторинг.

Основною метою функціонування системи фінансового моніторингу є: зібрання та накопичення інформації, яка відображає актуальну динаміку економіки країни, зокрема стан її банківського сектору; формування бази

даних, що відображає рівень фінансової стійкості окремих комерційних банків; професійний аналіз та прогнозування динаміки критеріїв фінансової стійкості банківської системи в цілому; комплексне дослідження системних ризиків у банківському секторі; визначення та оцінка впливу ключових факторів, що є основою стійкого розвитку банківської системи; оцінка ефективності запобіжних заходів, які здійснюються в рамках системи державного регулювання банківського сектору.

Моніторинг є необхідною складовою системи управління ризиками і повинен проводитись для своєчасного виявлення та відстеження рівнів ризиків. В організаційному плані ця система включає в себе підрозділи банку, що ведуть спостереження; створену інформаційно-аналітичну базу; методичні положення щодо обробки зібраної інформації, методів оцінки валютних ризиків, прогнозу, механізму оперативного прийняття рішень з оптимальним впливом на ймовірні ризики для їх зменшення або уникнення, відповідно до обраної валютної політики банку. Це сприятиме покращенню фінансових результатів банківської установи.

Теоретичний аналіз наукових публікацій вказує на те, що система базується на регулярних моніторингових дослідженнях. Визначення моніторингу як безперервного спостереження та аналізу відображаються як в енциклопедичних визначеннях цього поняття. Питання щодо впровадження моніторингу в банківській діяльності стикається з відсутністю методологічної бази для ефективних моніторингових систем. Отже, проблема, пов'язана з впровадженням моніторингу в банківську діяльність, ще недостатньо вивчена. Однак, оскільки моніторинг не може бути однаково ефективним для всіх банків, враховуючи їхню специфіку, можна говорити лише про напрямок створення можливої системи моніторингу та її загальні риси. Правила внутрішнього фінансового моніторингу банку та програми реалізації фінансового моніторингу розробляються з урахуванням принципу збереження банківської таємниці і повинні включати в себе порядок обігу та гарантування конфіденційності інформації про фінансові операції, які

підлягають моніторингу. Питання банківської таємниці вже протягом кількох років широко обговорюється в наукових колах і залишається актуальним. Під збереженням банківської таємниці з точки зору фінансового моніторингу розуміється необхідність забезпечення конфіденційності інформації про факт передачі відомостей про фінансову операцію клієнта уповноваженому органу, про внутрішні документи банку з питань фінансового моніторингу, про рахунки і внески клієнтів банку, про клієнтів і їх операції, а також інших відомостей відповідно до законодавства.

Для ефективного функціонування системи моніторингу банківської діяльності необхідно керуватися наступними принципами:

– принцип наукового обґрунтування та актуалізації методик, які використовуються у процесі моніторингу, з метою постійного удосконалення методичної бази моніторингу.

– моніторинг стійкості банківської системи повинен проводитись як на рівні всієї банківської системи, так і на регіональному рівні, з урахуванням специфіки різних регіонів України.

– моніторинг повинен базуватись на принципі неперервності, тобто збір інформації має проводитись постійно, а не періодично.

– принцип співставності вихідних даних і результатів моніторингу. Це передбачає, що вихідні дані, які складають інформаційну базу моніторингу, повинні бути порівняні на різних часових проміжках.

– принцип доступності висновків і результатів моніторингу свідчить про необхідність розгляду і обговорення документально зафіксованих висновків моніторингу всіма зацікавленими користувачами інформації про банківську систему.

Стандартне відхилення вказаних показників, які включаються до системи моніторингу, вимірює розсіювання цих значень. Чим вище значення стандартного відхилення, тим більша різноманітність або коливання коефіцієнтів банківської діяльності і, відповідно, збільшується ризик в банківській системі.

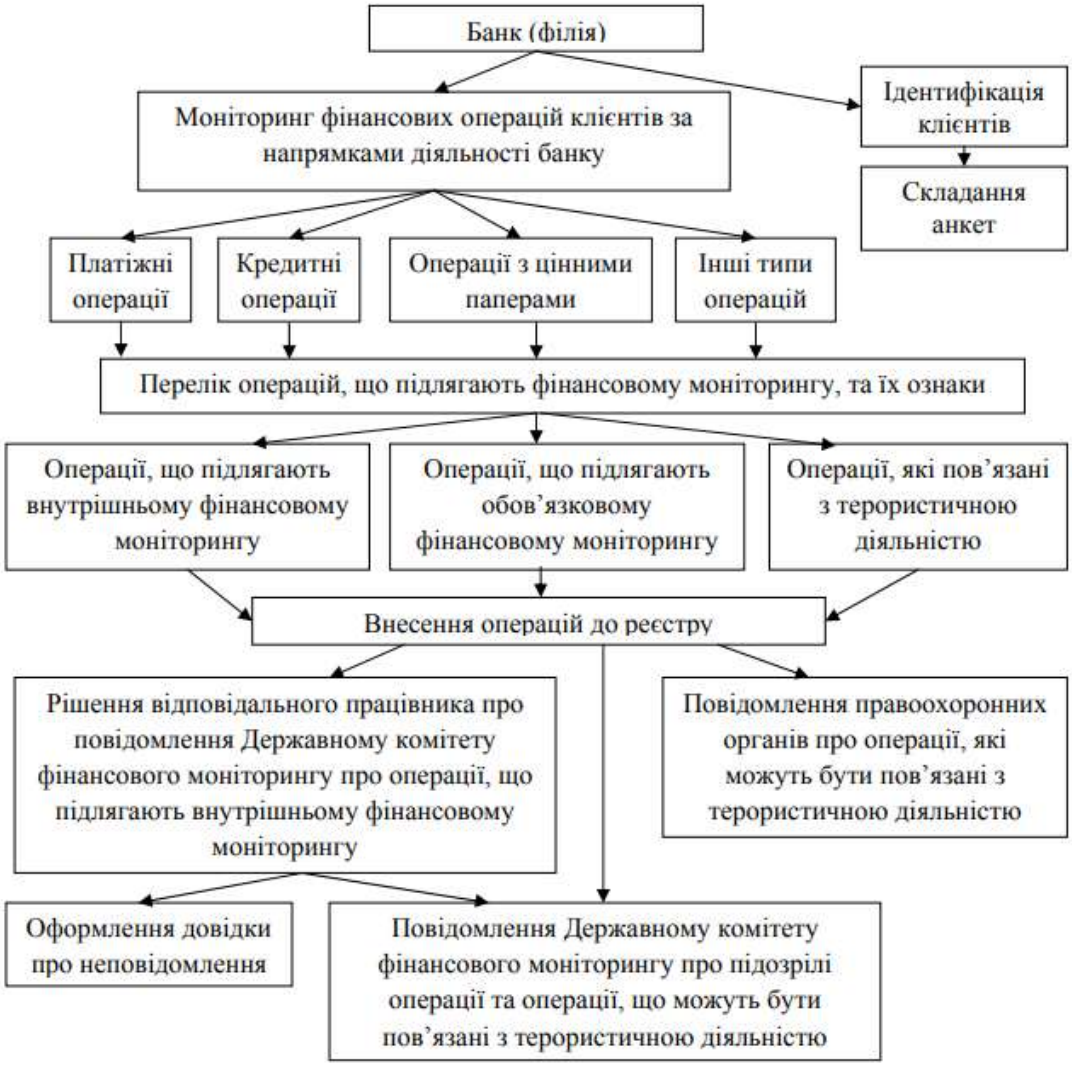

Рис. 3.2. Внутрішньобанківська система фінансового моніторингу

Стандартне відхилення для показників, що належать до системи моніторингу банківського сектору, обчислюється за визначеною формулою [2].

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^{n}(k_i - \bar{k})^2}{n}},$$

де - значення і-того коефіцієнта окремого банку,

і К n – кількість банків, що входять до системи моніторингу.

Коефіцієнт варіації є відносною величиною, і, отже, його розмір не залежить від абсолютних значень показника. Можлива якісна градація значень цього коефіцієнта: менше 10% - низький ризик, від 10% до 25% - середній, понад 25% - високий (суттєвий) ризик.

З метою оцінки ризику банківської діяльності використовуються показники та коефіцієнти [4]:

а) Коефіцієнти достатності капіталу, такі як питома вага капіталу в пасивах (К1), коефіцієнт достатності капіталу (К2), співвідношення балансового капіталу до дохідних активів (К3), співвідношення суми проблемних кредитів до балансового капіталу (К4);

б) Коефіцієнти якості активів, такі як співвідношення дохідних до сукупних активів (А1), показник кредитної активності (А2), рівень сумнівної та простроченої заборгованості в кредитному портфелі (А3), коефіцієнт співвідношення дебіторської заборгованості до недохідних активів (А4), коефіцієнт співвідношення основних засобів до сукупних активів (А5);

в) Коефіцієнти ефективності менеджменту, такі як коефіцієнт використання зобов'язань (М1), питома вага вкладів громадян у зобов'язаннях (М2), коефіцієнт доступності банку до зовнішніх джерел фінансування (М3), коефіцієнт дієздатності банку (М4), показник співвідношення адміністративних витрат до сукупних активів (М5);

г) Коефіцієнти ефективності, такі як прибутковість активів (Е1), прибутковість капіталу (Е2), чиста процентна маржа (Е3);

д) Коефіцієнти ліквідності, такі як коефіцієнт миттєвої ліквідності (Л1), співвідношення високоліквідних активів до сукупних зобов'язань (Л2).

Стабільний фінансовий стан банку виявляється у зростанні основних позитивних показників (таких як капітал, активи, ліквідність, платоспроможність, прибутковість і т.д.) та зменшенні негативних параметрів (таких як ризиковість, неякісні та неробочі активи, дисбаланс між активами і пасивами за строками погашення, а також між активними і пасивними процентними ставками). Ці фактори визначають рівень фінансової стійкості банку в межах загальновизначеного коридору (табл. 3.1). Процес забезпечення стабільності є неперервним і динамічним, і вимагає постійного регулювання діяльності банку. Це регулювання повинне бути адаптоване до сучасних умов вітчизняної економіки та постійно

змінюючихся умов. Важливо зауважити, що надійність банківської системи не залежить від кількості чи розмірів банків, а від їх стійкості [4].

Таблиця 3.1.

Основні показники для розрахунку індикаторів фінансової стабільності комерційного банку

Достатність капіталу	1. Регулятивний капітал до активів, зважених на ризик. 2. Регулятивний капітал 1-ого рівня до активів, зважених на ризик.
Якість активів	1. Кредити з порушенням умов контракту до загального обсягу кредитів. 2. Кредити з порушенням умов контракту за відрахуванням резервів до капіталу. 3. Розподіл кредитів за секторами до загального обсягу кредитів. 4. Сукупний обсяг кредитів до власних коштів.
Фактичний прибуток і прибутковість	1. Прибуток на активи (ROA). 2. Прибуток на капітал (ROE). 3. Процентний прибуток до валового доходу. 4. Непроцентні витрати до валового доходу.
Ліквідність	1. Ліквідні активи до загальних активів. 2. Ліквідні активи до короткострокових зобов'язань.
Чутливість до ринкового ризику	1. Дюрація активів. 2. Дюрація зобов'язань. 3. Чиста відкрита позиція в іноземних коштах до капіталу.

Фінансова стабільність банку залежить від багатьох внутрішніх та зовнішніх факторів. Це зумовлює необхідність постійного системного регулювання банківської діяльності. Системне регулювання дозволяє своєчасно та об'єктивно оцінити вплив цих факторів на фінансовий стан банку. Це допоможе уникнути прийняття неправильних управлінських рішень, які можуть призвести до погіршення фінансового стану банку.

Системне регулювання має бути поєднано з механізмами саморегулювання в самому банку. Механізми саморегулювання мають базуватися на науково обґрунтованих підходах, а не на інтуїції. Вони досягаються шляхом постійного моніторингу загальноекономічної ситуації, інвестиційного клімату, інфляційних процесів, процентної та валютної політики держави.

Для забезпечення ефективного управління діяльністю банків важливо враховувати вищезазначені принципи та встановлювати єдину систему

регулювання та нагляду над їх діяльністю. Окрім традиційних методів, таких як дотримання економічних нормативів Національного банку України (НБУ), варто впроваджувати нові підходи до визначення стійкості банківської системи, такі як застосування математико-статистичного апарату. Проблеми, які виникають у комерційних банках, можуть негативно впливати на їх фінансову стійкість, особливо в умовах політичної та економічної нестабільності в країні.

Національний банк України виступає органом, який відповідає за контроль та моніторинг діяльності комерційних банків. Організація банківського моніторингу має чітко визначену мету, зокрема, визначення надійності та стабільності банківської системи. Система банківського нагляду, утворена НБУ, працює як єдиний механізм і включає центральний апарат та територіальні управління, виконуючи завдання з реєстрації банків, ліцензування, економічного аналізу, контролю за дотриманням економічних нормативів, фінансового моніторингу, інспектування та застосування санкцій за порушення правил діяльності. Ці заходи сприяють підвищенню рівня безпеки та фінансової стійкості банків, створенню конкурентних умов, відкритості банківського сектору для іноземних інвесторів і зменшенню ризиків та банкрутства.

Система банківського нагляду охоплює Генеральний департамент банківського нагляду, який включає такі компоненти: управління стратегії, планування та координації; управління економічного аналізу й звітності; управління методології; управління застосування заходів впливу.

Генеральному департаменту також підпорядковані такі підрозділи: департамент реорганізації та ліквідації банків, департамент інспектування й моніторингу, департамент реєстрації та ліцензування. Слід відзначити, що етап ліцензування встановлює основи стабільного розвитку майбутнього банку. На цьому етапі встановлюються вимоги до статутного капіталу, власників, керівного складу, технічного оснащення, та проводиться ретельний аналіз бізнес-планів. У процесі діяльності банку здійснюється

постійний моніторинг та управління його діяльністю. Цей процес регулюється законодавчо-нормативними актами та інструкціями.

Управління економічним аналізом та звітністю займається аналізом, оцінкою фінансового стану, прогнозуванням та регулюванням фінансової стійкості банків. Воно комплексно аналізує фінансовий стан кожного банку та банківської системи в цілому, визначає методику складання статистичної звітності, систематизує всі форми звітності, а також розробляє прогнози фінансового стану банківської системи та подає пропозиції щодо підвищення рівня фінансової стійкості банків.

На даному етапі здійснюється дистанційний нагляд та інспектування банків. Дистанційний нагляд (безвиїзний, дистанційний моніторинг) дозволяє органам нагляду стежити за діяльністю банків без необхідності відвідувати їхні офіси. Інспектування банків проводиться з метою оцінки їх фінансового стану, дотримання нормативів та виявлення ризиків.

Департамент інспектування та моніторингу банків виконує такі функції:

– моніторинг оперативної діагностики і раннього реагування на можливе виникнення проблем у діяльності банків;

– попередження виникнення кризових ситуацій у банках;

– порівняльний аналіз фінансового стану, ліквідності, платоспроможності, дотримання нормативів й інших показників за групами банків;

– підготовка аналітичних таблиць фінансового стану комерційних банків за звітний період;

– узагальнення результатів аналізу для інформування правління НБУ.

Ці функції дозволяють органам нагляду своєчасно виявляти та реагувати на потенційні ризики, що можуть загрожувати фінансовій стабільності банківської системи.

Фінансова стійкість комерційного банку – це його здатність протистояти зовнішнім та внутрішнім факторам, які можуть негативно вплинути на його діяльність. Оцінка та регулювання фінансової стійкості є важливими

завданнями, які виконуються як органами нагляду, так і самими комерційними банками. Мониторинг банківської діяльності є ключовим інструментом для оцінки фінансової стійкості. Він дозволяє відстежувати стан банківської системи в цілому та кожного конкретного банку. Оцінка фінансової стійкості може здійснюватися за різними методиками, які враховують як внутрішні, так і зовнішні фактори, що впливають на діяльність банку.

Контроль за рівнем фінансової стійкості банків є важливою умовою для забезпечення фінансової стабільності банківської системи. Ефективне управління фінансовою стійкістю комерційного банку дозволяє досягти його стратегічних і тактичних цілей, підвищити рівень прибутковості, знизити ризики та забезпечити ліквідність і платоспроможність. В перспективі, в рамках розвитку даної проблематики, було б доцільним розробити більш точні методи оцінки впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на фінансову стійкість банків та прогнозування їх подальшого розвитку.

ВИСНОВКИ

Фінансовий моніторинг є важливим інструментом для забезпечення фінансової безпеки держави та запобігання фінансовим злочинам, зокрема відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. Банки є ключовими суб'єктами первинного фінансового моніторингу, оскільки їхня діяльність передбачає розподіл фінансових ресурсів між різними секторами економіки, що може сприяти виникненню випадків відмивання коштів та фінансування тероризму.

В Україні діє ефективна система фінансового моніторингу, яка відповідає міжнародним стандартам. Ефективність фінансового моніторингу в банківській сфері залежить від таких факторів, як: наявність належної нормативно-правової бази; створення ефективної системи внутрішнього контролю та комплаєнсу в банках; наявність кваліфікованих співробітників, які відповідають за фінансовий моніторинг; співпраця між банками, державними органами та правоохоронними органами.

Для подальшого підвищення ефективності фінансового моніторингу в банківській сфері України необхідно вжити таких заходів: посилення співпраці між банками, державними органами та правоохоронними органами; розширення методичного забезпечення системи фінансового моніторингу, зокрема шляхом розробки нових методик оцінки ризиків та аналітичних інструментів; покращення кадрового забезпечення системи фінансового моніторингу, шляхом підвищення кваліфікації співробітників та залучення нових фахівців.

Аналіз інтегрального показника ефективності фінансового моніторингу в Україні дозволяє зробити кілька важливих висновків: зростання частки матеріалів, які були взяті до активної роботи ДСФМУ, свідчить про поліпшення ефективності роботи СПФМ, включаючи банки, і активну діяльність системи фінансового моніторингу в цілому; зменшення можливої суми легалізації коштів свідчить про підвищену ефективність заходів протидії фінансовим злочинам, що позитивно впливає на економіку країни; мінімізація виявлених порушень у банках у 2022 році вказує на поліпшення внутрішнього

моніторингу у банках та підвищення загальної безпеки банківського сектору.

Таким чином, можна зробити висновок, що ефективність фінансового моніторингу в банківській сфері зростає та постійно удосконалюється. Це підтверджується нашими розрахунками у даному розділі. Позитивним фактором також є те, що система протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом у банківському секторі України постійно модернізується та оновлюється, використовуючи міжнародний досвід на основі сучасного законодавства, що відповідає світовим стандартам.

Однак, для подальшого підвищення ефективності фінансового моніторингу в Україні необхідно вжити наступних заходів: посилення співпраці між ДСФМУ та іншими державними органами, а також з банками та іншими суб'єктами первинного фінансового моніторингу; розширення методичного забезпечення системи фінансового моніторингу, зокрема, шляхом розробки нових методик оцінки ризиків та аналітичних інструментів; покращення кадрового забезпечення системи фінансового моніторингу, шляхом підвищення кваліфікації співробітників та залучення нових фахівців.

Реалізація цих заходів дозволить забезпечити подальше зростання ефективності фінансового моніторингу в Україні та посилити протидію фінансовим злочинам.

Моніторинг банківської діяльності є важливим інструментом для забезпечення фінансової стійкості банків та банківської системи в цілому. Він базуватися на принципах наукового обґрунтування, неперервності, співставності вихідних даних і результатів моніторингу, доступності висновків і результатів моніторингу. Для оцінки фінансової стійкості банків використовуються показники та коефіцієнти, які поділяються на такі групи: достатність капіталу, якість активів, ефективність менеджменту, ефективність, ліквідність.

Система банківського моніторингу в Україні включає в себе Національний банк України, який є органом, який відповідає за контроль та моніторинг діяльності комерційних банків, а також банки, які проводять самомоніторинг своєї діяльності. Дистанційний нагляд є ефективним інструментом для

моніторингу банківської діяльності, який дозволяє органам нагляду стежити за діяльністю банків без необхідності їх відвідування.

Для підвищення ефективності банківського моніторингу в Україні необхідно: впровадити нові підходи до визначення стійкості банківської системи, такі як застосування математико-статистичного апарату; посилити співпрацю між Національним банком України та банками з метою підвищення якості інформації, яка використовується для моніторингу; впровадити сучасні технології для автоматизації процесів моніторингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балануца О. О. Особливості формування систем фінансового моніторингу в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 6. С. 38–40.

2. Бисага К. В. Регулювання та інституційне забезпечення протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом (на прикладі досвіду Чехії). *Державне будівництво*. 2015. № 2. С. 31–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2015_2_15.

3. Бірюкова І. Г. Основні проблеми фінансового моніторингу у протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. *Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право).* 2012. № 1 (56).С. 235–241.

4. Борець М. В. Поняття і категорії у дослідженні питань з протидії легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом. *Вісник НТУУ «КПІ»*. 2013. № 1(17). С. 105–109.

5. Вейц О. І. Проблеми впровадження ризик-орієнтованого підходу до запобігання та протидії відмиванню коштів. *Реформування соціально-економічної системи суспільства* : матеріали Міжнар. науково-практ. конф., (м. Івано- Франківськ, 22 груд. 2019 р.) Херсон, 2019. С. 26–29.

6. Вівчар О. І. Стратегія забезпечення банківської безпеки: проблеми та перспективи. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту*. 2013. №2 (50). С. 44–47.

7. Вівчар О. І. Теоретичні аспекти безпекознавства в умовах підприємств (фундаментальні загрози в сучасному соціогуманітарному просторі). *Соціально- економічні проблеми і держава.* 2019. № 1 (16).

8. Вітлінський В. В., Великоіваненко Г. І. Ризикологія в економіці та підприємництві : монографія. Київ : КНЕУ, 214. 480 с.

9. Внукова Н. М. Ризик-орієнтований підхід суб’єктів первинного фінансового моніторингу до класифікації клієнтів. *Сучасні проблеми фінансового моніторингу* : матеріали Всеукр. науково-практ. конф., (23

листоп. 2020 р.) Харків.С. 20–24.

10. Внукова Н. М., Колодізєв О. М., Чмутова І. М. Аналіз міжнародного досвіду застосування ризик-орієнтованого підходу у сфері протидії відмиванню коштів, фінансуванню тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2019. № 16. С. 610–617.

11. Вовчак О. Д., Стаднійчук Р. В. Фінансовий моніторинг ризиків як інструмент фінансового оздоровлення банків. *Економічний простір*. 2022. №157. С. 74-77.

12. Гаврилишин А. П. Щодо питання понятійного апарату «фінансовий моніторинг». *Організаційно-правове забезпечення діяльності контролюючих та правоохоронних органів у сфері господарювання: проблеми сьогодення і перспективи розвитку* : матеріали всеукр. науково-практ. конф. Ірпінь, 2008.

13. Галіцин В. К. Моделі та технології систем моніторингу в економіці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. Київ, 2001. 30 с.

14. Глущенко О. О., Семеген І. Б. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід : монографія / ред. Р. А. Славюк. Київ :УБС НБУ, 2014. 386 с.

15. Гулько Л. Г. Організаційно-економічний механізм фінансового моніторингу в суб'єктів первинного фінансового моніторингу. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2015. № 5. С. 863–866.

16. Дані наглядової статистики. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1 (дата звернення: 20.11.2021).

17. Діденко С. В. Оптимізація управління ризиками в системі фінансового моніторингу банку. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України.* 2008. № 3. С. 128–131.

18. Дмитренко Е. С. Роль фінансового моніторингу у мінімізації латентності злочинів, передбачених статтями 209 та 209-1 Кримінального

кодексу України. *Науковий часопис Національної академії прокуратору України.* 2014. № 1. С. 43-49.

19. Д'яконова І. І., Шиян Д. В. Методика оцінки ефективності фінансового моніторингу. *Вісник Української академії банківської справи.* 2013. № 1 (34).С. 10 – 16.

20. Єфименко Т. І., Гасанов С. С., Користін О. Є. Розвиток національної системи фінансового моніторингу : монографія. Київ : ДННУ "Акад. фінанс. упр.",2013. 380 с.

21. Задоя А. О., Ткаченко І. П. Фінансовий моніторинг: перспективи впровадження та проблеми реалізації. *Економічний вісник НГУ*. 2005. № 2. С. 59- 65.

22. Звіт державної служби фінансового моніторингу України за 2022. Київ.38 с. URL: https://fiu.gov.ua/assets/userfiles/0350/zvity/PublicZvit2022.pdf.

23. Звіти про діяльність. *Державна служба фінансового моніторингу України*. URL: https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/zviti-pro-diyalnist (датазвернення: 09.11.2021).

24. Кір'янов Б. Ф., Кір'янов Д. В. До теорії побудови інтегральних показників якості систем на основі лінійних математичних моделей. *Сучасні наукомісткі технології*. 2012. № 4. С. 73–74.

25. Клименко А. О. Організаційно-правові засади діяльності банків в системі заходів протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук. 12.00.08 Національна академія внутрішніх справ України. Київ, 2004. 19 с.

26. Клименко А. О. Організаційні та правові засади діяльності банків щодопротидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом : монографія. Київ : Ун-т «Україна», 2014. 168 с.

27. Коваленко В. В., Дмитров С. О., Єжов А. В. Міжнародний досвід у сфері запобігання та протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму: монографія. Суми : УАБС НБУ, 2019. 112 с

28. Ковч Т. Б. Формування системи фінансового моніторингу в банківській сфері України: автореферат дисертації на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук: 08.00.08. Київ, 2011. 30 с.

29. Колодізєв О. М., Коцюба О. В. Зростання ролі банків як суб'єктів первинного фінансового моніторингу на етапі мінімізації ризиків відмивання коштів, отриманих злочинним шляхом. *Банківська справа*. 2020. № 1-2. С. 7–21.

30. Колодізєв О. М. Система комплаєнсу в банках : нові властивості та виклики сучасності. *Сучасні проблеми фінансового моніторингу* : матеріали Всеукр. науково-практ. конф., (23 листоп. 2020 р.). Харків. С. 13–16.

31. Користін О.Є., Барановський О.І., Герасименко Л.В. Економічна безпека: навч. посібник. Київ: КНУВС, 2008. 400 с.

32. Краліч В. Р. Внутрішній фінансовий моніторинг у системі фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2015. №21. С. 65– 72.

33. Краліч В. Р. Протидія організованій злочинній діяльності в кредитнобанківській сфері: оперативно-розшуковий аспект. *Державна безпека України.* 2021. № 9. С. 157–162.

34. Куришко О.О. Особливості розвитку Системи фінансового моніторингу в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1. С. 267-275.

35. Куришко О. О. Національна система фінансового моніторингу в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.08. Суми,2013.

36. Мордань Є. Ю. Виникнення ризиків легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом у банківських установах / Є. Ю. Мордань, К. В. Діденко // Актуальні проблеми розвитку фінансової системи України в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів: збірник І Всеукраїнської науково-практичної конференції (22 червня 2022 року). Херсонського національного технічного університету, 2022. С. 117-119.

37. Мордань Є. Ю. Організація внутрішньобанківської системи

протидії відмиванню доходів /фінансуванню тероризму / Є. Ю. Мордань, К. В. Діденко // Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи: збірник Міжнародної науково-практичної конференції (22-24 листопада 2021 року). Сумського державного університету, 2021. С.106-109.

38. Мордань Є. Ю., Бондаренко Є. К., Кальченко Я. І., Давиденко Ю. С. Банківські ризики легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом: сутність, види та система управління. *Економіка та держава.* 2021. *№ 1. С.* 115-123.

39. Мордань Є. Ю., Журавка О. С., Діденко К. В., Кравченко Я. І. Фінансова безпека банківської системи України: сутність та оцінка. Бізнес Інформ.2021. №1. С. 243–251.

40. Мордань Є. Ю. Формування системи фінансового моніторингу як складової ризик-орієнтованого банківського. Проблеми системного підходу в економіці : електронне наукове фахове видання. 2011. № 3. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e- journals/PSPE/2011_3/Mordan_311.htm.

41. Нижник В. М. Економічна дипломатія та економічна безпека України :навч. посіб. Хмельницкий : ХНУ, 2015. 299 с.

42. Основні завдання структурних підрозділів. *Державна служба фінансового моніторингу України*. URL: https://fiu.gov.ua/pages/pro-sluzhbu/zagalni- vidomosti/struktura/osnovni-zavdannya-strukturnix-pidrozdiliv.html (дата звернення: 07.11.2021).

43. Патюта І. М. Державний фінансовий моніторинг у контексті регулювання банківського сектору. *Науковий вісник Херсонського державногоуніверситету*. 2014. № 4. С. 48-51

44. Правдива Л. Удосконалення корпоративного управління в банках та управління комплаєнс-ризиком. *Вісник НБУ*. 2011. С. 10–13.

45. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення : Закон України від 06.12.2021 р. № 361- IX : станом на 25 листоп. 2021 р. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361- 20#Text (дата звернення: 29.11.2021).

46. Про затвердження Положення про Державну службу фінансового моніторингу України : Постанова Каб. Міністрів України від 29.07.2015 р. № 537 : станом на 1 серп. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-2015- п#Text (дата звернення: 01.11.2021).

47. Про затвердження Положення про здійснення банками фінансового моніторингу : Постанова Нац. банку України від 19.05.2022 р. № 65 : станом на 15 січ. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0065500-20#Text (дата звернення: 11.11.2021).

48. Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України : Постанова Нац. банку України від 10.05.2018 р. № 311 : станом на 8 листопада 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0311500- (дата звернення: 11.11.2023).

49. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV : станом на 10 листоп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text (дата звернення: 11.11.2021).

50. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації корпоративного управління в банках України : Рішення Нац. банку України від 03.12.2020 р. № 814-рш : станом на 28 листоп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr814500-18#Text (дата звернення: 03.11.2023).

51. Прошунін М. М. Фінансовий моніторинг у системі протидії легалізації злочинних доходів та фінансування тероризму: автореф. дис.: 12.00.14. Москва, 2010. 44 с.

52. Річний звіт 2022. Нац. Банк України. 140 с. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2022-rik.

53. Самородов Б. В., Уткіна О. В. Класифікаційні ознаки ризику банківської установи у сфері відмивання коштів або фінансування тероризму.

Вісник Університету банківської справи. 2020. №2 (32). С. 47–51.

54. Світлична В. Ю., Т. І. Врахування факторів ризику в процесі здійснення фінансового моніторингу. *Комунальне господарство міст.*. 2013. № 111. С. 152-159.

55. Сербина О. Г., Минакова К. С. Становлення системи фінансового моніторингу в Україні. *Молодий вчений*. 2014. № 4(07)(1). С. 125-128

56. Сімов'ян С. В. Фінансовий моніторинг у банківській системі як засіб протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом: монографія. Харків, 2004. 281 с.

57. Стельмах В. С., Єпіфанов А. О., Сало І. В. Контроль: інспектування, аудит, банківський нагляд: монографія. Суми: ВДТ «Університетська книга», 2014.432 с.

58. Сюй Кайю. Китайсько-російське співробітництво у протидії відмиванню грошей: необхідність та перспектива. *Актуальні проблеми економіки та права.* 2009. №4. С. 204-209.

59. Сюркало Б. І. Напрями вдосконалення системи державного фінансового моніторингу. *Ефективна економіка*. 2011. № 11.

60. Тепман Л. Н. Ризики в економіці : навч. посіб. / ред. В. А. Швандар. ЮНІТІ, 2014. 380 с.

61. Типології легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочиннимшляхом,- «Використання готівки у схемах відмивання злочинних доходів» (2011рік). *Державна служба фінансового моніторингу України*.URL: https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/tipologi/tipologi-derzhfinmonitoringu/tipologiji-legalizacziji-vidmivannya-doxodiv-oderzhanix-zlochinnim-shlyaxom-vikoristannya-gotivki-u-sxemax-vidmivannya-zlochinnix-doxodiv.html (дата звернення: 21.11.2021).

62. Тіньова економіка. Загальні тенденції. М-во економіки України, 2021. 14 с. URL: https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=699fa73c-084f-431a- 9491-47ad5ffbaf09.

63. Фелаг Ш. М., Левченко В. В. Зародження нової професії для боротьби з тероризмом та відмиванням грошей. *Пріоритети розвитку соціо-гуманітарного знання, економіки та права* : Матеріали міжнар. науково-практ. конф. / ред.С. Є. Туркулець. 2019. С. 199–203.

64. Чорнодід І. С. Методи визначення інтегральної оцінки рівня економічної безпеки країни. *Формування ринкових відносин в Україні.* 2015. №4. С.32□34